AD Wikènt INHOUDSOPGAVE

PASSIE ONDER DE ZON

pagina 14+15

Door jonge vrouwen worden mannen oud

pagina 16

Nieuwe pick-up van Volkswagen

pagina 17

Landhuis Ascencion
pagina 18+19

NEC gebogen monitor
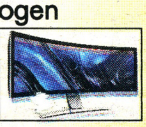
pagina 20

Virtueel zeilen
pagina 21

Puzzels, Strip, Tooby
pagina 22

Sony's 'groene' telefoons
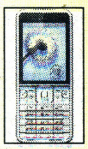
pagina 23

Koken, Nicky & Nick
pagina 23

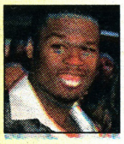
50 Cent speelt in politiefilm
pagina 24

WARWARÚ

Als alles zwart was
zou men van wit
niet weten

MARTIE GENGER

AD Wikènt is een wekelijkse uitgave van ABCourant NV en wordt als bijlage van de zaterdageditie van het Antilliaans Dagblad verspreid.

ABCourant NV
Prof. Kernkampweg z/n
Willemstad, Tel. 7472200

PASSIE ONDER DE ZON

Literaire avontuurtjes

Henry Habibe

Henry Habibe werd in 1941 op Aruba geboren. Hij vertrok in 1956 naar Nederland. Hij richtte daar het tijdschrift 'Watapana' op, waarvan hij hoofdredacteur was. Hij studeerde Spaanse Taal en Letteren.

Door Jules Marchena

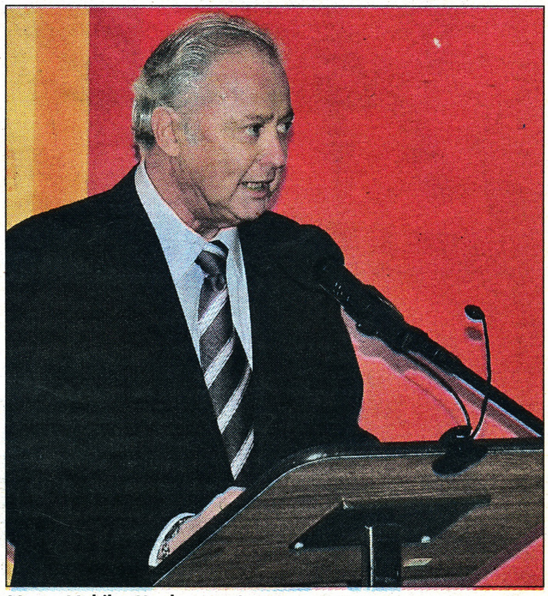

Henry Habibe (Aruba, 1941). FOTO FAMILIEARCHIEF

Na zes jaar op Aruba gewerkt te hebben als docent Spaans, vestigde hij zich in Puerto Rico (1971), waar hij zich op de universiteit van Río Piedras verdiepte in Afro-Antilliaanse literatuur.

Hij behaalde in Nederland de doctorstitel Spaanse Taal en Letteren. Zijn proefschrift ging over de Cubaanse dichter Nicolás Guillén en de Puerto Ricaanse poëet Luis Palès Matos.

Vervolgens vestigde hij zich op Curaçao. Ook hier maakte hij zich verdienstelijk voor het Papiaments, onder andere door de bestudering van geschriften van Papiamentstalige dichters en door deelname aan literaire congressen in het Caribische gebied. Momenteel woont hij in Nederland en geeft daar gastcolleges over Latijns-Amerikaanse en Caribische literatuur.

Zie gedicht in kader hieronder

Nota Bene: Watapana: een boom die op de benedenwindse eilanden groeit en die als gevolg van de passaatwind, die constant in een richting waait helemaal krom is gegroeid.

Stijl

'Lanta para Watapana' is een van de 'evergreens' van de Papiamentstalige literatuur. En terecht volgens mij; het is een bijzonder mooi gedicht.

In de eerste plaats om de kracht van zijn; er staat geen enkele regel in die direct verwijst naar de realiteit. De realiteit zoals wij die kennen wordt nergens letterlijk genoemd. Het resultaat is een plastisch en levendig geheel; de lezer kan datgene wat erin naar voren wordt gebracht, zich als het ware voor zijn ogen zien afspelen.

Het gedicht is in de aanspreekvorm geschreven; de dichter spreekt tegen de Watapanaboom. Verderop zal ik dieper ingaan op de rol van deze boom bij Henry Habibe.

Het gedicht begint met een *personificatie*: de boom die recht moet gaan staan. In regel 2 is er sprake van een *vergelijking met van*. Het rotsblok van de nostalgie: de nostalgie is als een rotsblok dat de persoon omlaag drukt (een; *vergelijking met 'van'* hebben wij bijvoorbeeld in: *een boom van een vent, dit is een vent als een boom)*.

We hebben een *personificatie* in: *Wentel het rotsblok van nostalgie af van je rug* (regel 2 en 3); realistisch gezien is dit een *menselijke handeling*. Er is ook sprake van een *hyperbool* (= overdrijving) in regel 4: de Watapanaboom staat zo krom dat zijn takken *tot de grond* reiken.

Een vergelijking hebben wij in regel 6: *als een sabanacuctus,* dus trots rechtop staand (sabana is een typisch Arubaans landschap met weinig begroeiing).

De tweede strofe geeft een barokke opeenvolging van stijlelementen: Habibe herhaalt eerst de *personificatie* uit de eerste regel en maakt verder gebruik van maar liefst vijf *metaforen*:

* *Schilder een indiaan op je gezicht*: Zinspeling op de gewoonte van de indianen vroeger om hun gezicht te beschilderen als ze op het oorlogspad gingen. Habibe roept hier zijn eilandgenoten op om in actie te komen.
* *Boor je pijlen*: Oproep om tot strijdbare actie over te gaan.
* *de zilveren hemel*: De kostbare t

Lanta para Watapana

Lanta para, Watapana
Baha barank'i nostalgia
fo'i bo lomba,
doblá te na tera!
Lanta bo kurpa na laria
manera kadushi di sabana
ankrá den trankera!

Lanta para, Watapana!
Pinta un indjan den bo kara
i klaba bo flechanan
den e shelu di plata!
Ranka vigor fo'i bo brasa
i graba viktoria den
bo palu di bandera!

Yiu di Tera
(1991)

Vertaling:

Recht je rug Watapana

Recht je rug Watapana
Gooi dat rotsblok van nostalgie
van je rug,
gebogen tot op de grond!
Ga rechtop staan
als een cactus in de sabana
geankerd in de omheining!

Recht je rug Watapana
schilder een indiaan op je gezicht
en boor je pijlen
in de zilveren hemel!
Ruk kracht uit je arm
En grif 'Overwinning!'
in je vlaggenstok!

Doel van deze rubriek is, de lezers van dit blad nader kennis te laten maken met en meer waardering te geven voor het Papiaments. Ik wil laten zien dat deze taal een volwassen cultuurtaal is en even geschikt als elke andere literatuur van niveau voort te brengen.
Om dit doel te bereiken zal ik steeds een gedicht, verhaal of dichtbundel kort behandelen, waarbij ik aandacht zal besteden aan o.a. het literaire taalgebruik, de inhoud en afsluitend, mijn eigen mening.
Ik zal alle relevante teksten c.q. fragmenten die ik gebruik ook in het Nederlands weergeven, zodat ook Nederlandssprekenden die onze taal niet (voldoende) beheersen, mijn verhaal zullen kunnen volgen - en er hopelijk van zullen genieten.

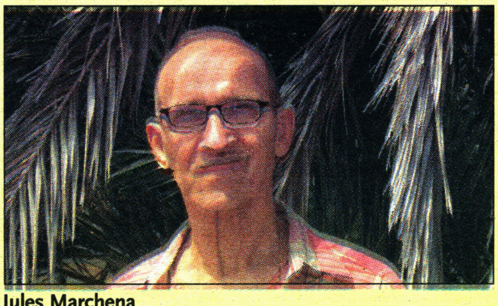

Jules Marchena

PASSIE ONDER DE ZON

Literaire avontuurtjes

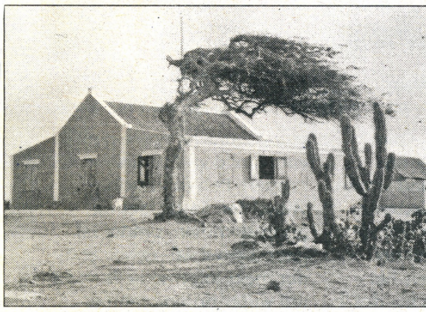

Een typisch Arubaans huisje met ervoor een Watapana.

Arubaans platteland in 1965, het jaar waarin het gedicht Watapana werd geschreven.

oekomst, het doel dat zeer de moeite waard is om voor te strijden.
* *Ruk kracht uit je armen*: Maak gebruik van de kracht die je in je hebt.
* *Grif 'Overwinning'*: Geloof dat wij ons doel zullen bereiken.

Klank en ritme

(Uiteraard geldt het onderstaande alleen voor de Papiamentstalige versie -helaas!).

De levendigheid en uitbundigheid van de *beelden* vinden we terug in het *ritme* van de verzen. Dit komt voornamelijk door het veelvuldige gebruik van zogenaamde explosieve medeklinkers (ook wel 'ploffers' genoemd): p - t - k - b - d: Het gedicht komt als een trein uit de startblokken, door de p- en t-medeklinkers in het eerste, en door de b-klank in het tweede en derde vers:

Lanta para Watapana.
Baha baranka di nostalgia
fo'i bo lomba.

Deze explosieve medeklinkers hebben ook een positieve invloed op de *melodie* van het gedicht. Maar meer nog dan door de medeklinkers, krijgt dit gedicht een geheel eigen geluid door de a-klanken, die door het hele gedicht buitelen als dartele kinderen. Ze geven aan het gedicht iets stralends. Als de mens de 'a' uitspreekt en deze klank aanhoudt, staat zijn mond helemaal open en ontstaat het effect van een triomfkreet die opwelt uit zijn ziel. Hierin zit de voornaamste aantrekkingskracht van Lanta para Watapana!

Compositie

Het gedicht bestaat uit een aantal opdrachten, dat Henry Habibe aan zijn volk geeft. Hij heeft deze opdrachten zeer bewust in een zodanige opeenvolging van beelden gezet dat ze naar een *climax* leiden: Wij moeten ons in de eerste strofe de Watapanaboom voorstellen die helemaal krom staat. Maar hij gooit het zware rotsblok van de nostalgie van zich af en recht zijn stam, waardoor zijn takken naar de hemel gaan wijzen. In de tweede strofe verdwijnt het beeld van de boom. Het wordt overgenomen door dat van de indiaan. Deze beschildert zijn gezicht met oorlogskleuren en schiet zijn pijl in de lucht af. Hij wint de strijd en grift vol trots het woord 'overwinning' op de vlaggenstok van de Arubaanse vlag.

Als wij deze volgorde nader bekijken, zien we dat de dichter beneden op de grond begint en zijn blik steeds hoger richt, tot de apotheose in de slotregel: de Arubaanse vlag die, toen dit gedicht ontstond nog een onverwezenlijkt ideaal met een universele waarde was voor Henry Habibe en zijn landgenoten.

Een andere lijn in het gedicht is die van de *beweging*: deze gaat van traag in de eerste strofe naar steeds sneller, en eindigt met de Arubaanse vlag die fier wappert in de passaatwind. Het is duidelijk dat de inhoud van dit gedicht niet logisch is. Maar dat is een *visioen* nooit!

Achtergrond

Het gedicht is geschreven rond 1965 en verscheen voor het eerst in het tijdschrift *Watapana*, in 1968. Dit tijdschrift was opgericht door Henry zelf. Het betekende voor mij de eerste kennismaking-op-afstand met deze dichter. Ik was gecharmeerd van het niveau van de gedichten, prozastukken en literaire recensies van Henry Habibe en andere, gelijkgestemde geesten, maar ook van de felle, meer sociaal gerichte artikelen van Habibe met betrekking tot onze eilanden.

Dit gedicht is een oproep van Henry Habibe aan de andere Arubanen om een bepaalde, volgens hem algemeen heersende gemoedstoestand, los te laten. Deze houding vond hij passief; op het eiland heerste nog de nostalgie naar het verleden, toen Aruba nog een rustig eiland was waar niet veel gebeurde De mensen waren nog eenvoudig en grepen niet al te hoog. Een idyllische droom dus.

Maar Habibe en de zijnen waren niet de enigen die zich sterk maakten voor een nieuw, vrij Aruba; reeds in de negentiende eeuw waren er al op dit eiland degenen die zich los wilden maken van het 'moedereiland' Curaçao. Deze beweging kreeg een duidelijk gezicht in de twintigste eeuw, met vooral Henny Eman sr. en later Betico Croes, die in 1971 de politieke partij MEP oprichtte en een substantiële rol gespeeld heeft in het verkrijgen van de Status Aparte voor Aruba.

Lanta para Watapana moeten wij zien tegen de achtergrond van deze beweging.

Maar er was toch wel een verschil tussen het ideaal van Henry Habibe en het streven van veel Arubanen, die in Betico Croes en zijn MEP hun spreekbuis vonden: Het streven van Habibe had een politiek element (zie laatste regel van het gedicht: 'De vlag') maar ook opvoedkundig; hij wilde zijn volk uit diens lethargie halen en het laten zien dat de tijden aan het veranderen waren; men kon niet blijven voortdrijven op de droom van 'die goede oude tijd', toen de Arubaan nog eenvoudig, simpel en tevreden leefde, zonder al te veel ambities.

Overigens was de verhouding tussen onze dichter en de MEP toen niet al te vriendelijk; Habibe bekritiseerde verschillende leden van deze partij om hun blind fanatisme. Met name in de dichtbundel *Keresentenchi* (=Leugenverhalen) richtte hij zijn, met sarcastische beledigingen vergiftigde pijlen, op bepaalde coryfeeën van de MEP. Dit werd hem natuurlijk niet in dank afgenomen. Zijn verhuizing naar Curaçao kan dan ook als een soort *verbanning* worden gezien!

Symbolen

De dichter spreekt in de eerste strofe de Watapanaboom aan. Uit het vervolg van het gedicht blijkt dat deze boom, waarschijnlijk door zijn gebogen vorm, voor de dichter symbolisch is voor onderworpenheid en moedeloosheid van een bepaalde groep Arubanen.

Wij vinden de Watapanaboom vaak terug in andere gedichten van Henry Habibe, vaak met dezelfde functie, zoals in het volgende fragment van het gedicht Malesa (Ziekte):

> **Malesa**
>
> *Watapana*
> *ta pidi pan*
> *den un mondi na yag*
>
> **Vertaling:**
> *Watapanabomen*
> *bedelen om brood*
> *in een bos vol wonden.*

Dit beeld van de Watapana vloeit in de tweede strofe over in een ander beeld dat men ook in meerdere gedichten van Henry Habibe terugvindt, namelijk dat van de indiaan:

De indiaan is hier de trotse Arubaan die zijn krachten gebruikt om zijn eiland vooruit te helpen. Het gedicht Nokturno geeft ons een dieper inzicht in de emotionele waarde die het beeld van de indiaan heeft voor Henry Habibe - en voor de Arubaan in het algemeen. Ik zal hier kortheidshalve maar een fragment van dit gedicht weergeven:

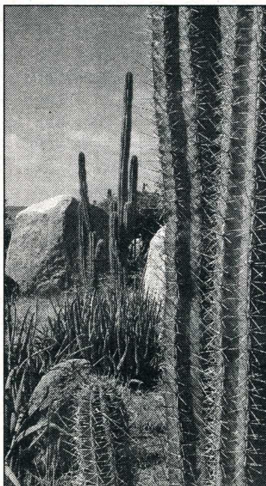

Een sabanacactus, trots rechtop staand. Sabana is een typisch Arubaans landschap met weinig begroeiing. Op de foto ook de typische Arubaanse stenen die overal verspreid liggen.

> **Anochi a hala**
>
> *su port'i kas sera·*
> *ora un kanoa a sunchi pecho*
> *di mi Tera.*
> *Den korona di flambeu*
> *un tribu ta herbe su rito*
> *pa u nspiritu soberano*
> *ku ta skonde den ram'i Watapana*
>
> **Vertaling:**
> *De nacht had haar huisdeur*
> *dichtgetrokken*
> *toen een kano de borst kuste*
> *van mijn Land.*
> *In de kroon van de fakkels*
> *kookt een stam zijn rite*
> *voor de Grote Geest,*
> *verborgen tussen de takken*
> *van de Watapana....*

Hier beschrijft Henry Habibe het moment dat de indiaanse voorvaderen van de Arubanen voor het eerst voet aan wal zetten op Aruba ('mijn land'). Zoals de zwarte Curaçaoënaar steeds meer zijn Afrikaanse, zwarte afkomst is gaan beschouwen als de basis voor zijn identiteit als volk, zo is de Arubaan trots op zijn indiaanse afkomst.

Deze twee symbolen heeft Henry Habibe opgevoerd als elementen die aan zijn oproep aan het volk meer overtuigingskracht moesten geven.

Habibe is niet de enige die symbolen gebruikt heeft om zijn volk tot positieve actie te bewegen. Ook de profeet Isaïas deed dat, onder andere in hoofdstuk 5, waarin hij zijn volk vergelijkt met een wijngaard die een heer (God) had opgezet, maar die wilde druiven voortbracht in plaats van goede druiven. De profeet wekt het volk op om zich te bekeren.

Een ander voorbeeld betreft de profeet Ezechiëls. In hoofdstuk 37 ziet hij in een visioen een groot dal (symbool van het volk Israël), vol met beenderen (symbolen van de Israëlieten). Als ze zich bekeerden, zouden die beenderen vlees en spieren en bloed krijgen en zich herenigen tot levende mensen en zou het volk Israël weer goede vruchten voortbrengen.

Met de profetische boodschap in zijn gedicht 'Lanta para Watapana' was Henry Habibe dus in goed gezelschap.